

**T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI
KOPERATİFÇİLİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**2016 YILI ZEYTİN VE ZEYTİNYAĞI
RAPORU**

MART 2017

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
1. GİRİŞ	4
2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ.....	5
A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ.....	5
B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI.....	6
C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI.....	7
D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ Tablo 4. Dünya Zeytinyağı Tüketimi (Bin Ton).....	7
E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ Tablo 5. Dünya Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)	8
3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ	8
A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ	8
B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI.....	9
C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI	9
D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ.....	10
E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	10
4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ.....	11
A. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ.....	11
B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI.....	12
C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ	13
D. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ	14
5. PİYASA FİYATLARI	15
6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ.....	15
7. TARIMSAL DESTEKLER.....	17
8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI	18
9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI	20
10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI.....	21
11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU	21
A. ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSLERİ	21
B. SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ	22

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	23
A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	23
B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	24

1. GİRİŞ

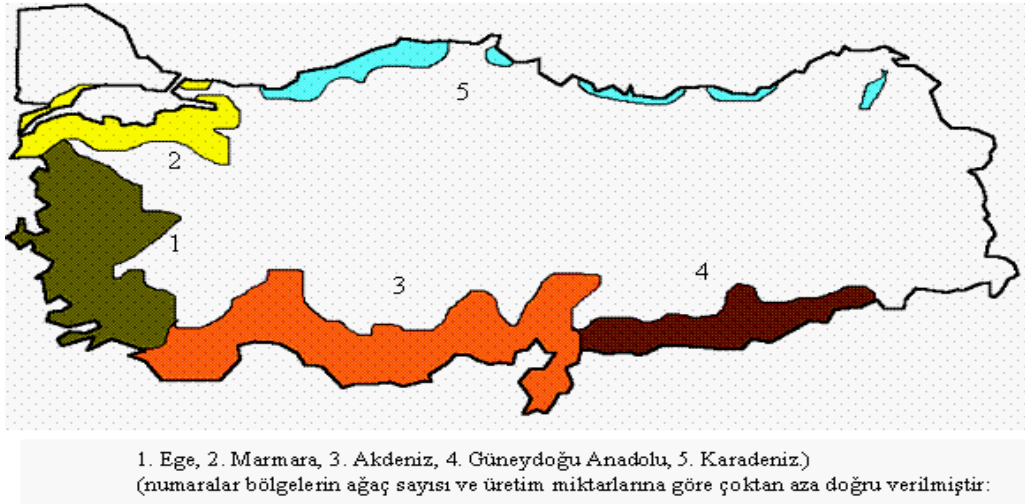
Oleacea familyasının bir üyesi olan zeytinin (*Olea europaea* L.) anavatanı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni de içine alan Yukarı Mezopotamya ve Güney Ön Asya'dır. Günümüzde 20. yüzyılın bitkisi olarak gösterilen ve yüzyıllardır önemini yitirmemiş olan zeytin bitkisinin anavatanı Mardin, Hatay, Suriye, Filistin ve Kıbrıs adasını içerisine alan bölge kabul edilmektedir.

Şekil 1. Zeytin Üretimini Yayıllığı

Kutsal zeytin ağacı; Akdeniz uygarlığının sembolüdür. Tüm dünyada 900 milyon ağaçtan % 98' i Akdeniz çanağında yer almaktadır.

Şekil 2. Ülkemizde Zeytin Üretim Alanları

TÜİK verilerine göre, zeytin ağacı varlığımız 2000 li yılların başında 100 milyon adet iken son dönemlerdeki dikimlerin etkisi ile 2015/16 sezonunda yaklaşık 172 milyon âdet yükselmiştir.

Son 5 yılın zeytinyağı üretim ortalaması yaklaşık 170 bin ton ve sofralık zeytin üretim ortalaması ise 452 bin ton.. ve yağlık zeytin üretimi 1 milyon 291 bin ton olmak üzere toplam zeytin üretim ortalaması 1 milyon 743 bin ton olmuştur.

Türkiye’de Aydın, İzmir, Muğla, Balıkesir, Bursa, Manisa, Çanakkale, Gaziantep ve Mersin önemli zeytin üretimi yapılan illerdir. Ege, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ise önemli zeytin üreten bölgelerdir.

Türkiye’ de yaklaşık 320 bin zeytinci aile işletmesi mevcut olup, bunun % 14’ü Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik ortaklarından oluşmaktadır. Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği yaklaşık 22 bin, Marmarabirlik ise yaklaşık 30 bin ortağa sahiptir.

Son yıllarda dünyada sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlıkları yanında uzun yaşama olan ilginin artması, insanların zeytin ve zeytinyağı tüketimini arttırmıştır. Üretici ülkeler için ekonomik ve sosyal açıdan önemli ürünlerden biri olan zeytin ve zeytinyağı aynı zamanda Akdeniz’i simgeleyen bir kültürün de parçasıdır.

Türkiye’nin önemli tarımsal ihraç ürünlerinden biri olan zeytin ve zeytinyağı, ülkemiz potansiyeli dikkate alındığında, mevcut sorunların çözüme kavuşturulmasıyla özellikle de Avrupa Birliğine katılım sürecinde, tarım sektörümüz için rekabet gücü olan ürünlerden biridir.

2. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İSTATİSTİKLERİ

A. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ÜRETİMİ

Dünya genelindeki zeytin yetiştiriciliğinin % 90’lık bir kısmı Akdeniz havzası, geriye kalan kısmı ise Latin Amerika ülkelerinde yapılmaktadır. Dünyada yaklaşık 9 milyon hektar alanda 900 milyon zeytin ağacından yaklaşık 17 milyon ton dane zeytin elde edilmektedir. Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezon ortalamasına göre 2,87 milyon ton civarındadır. Önemli zeytin üretici ülkeler sırasıyla, İspanya, İtalya, Yunanistan, Portekiz, Tunus, Suriye ve Türkiye’dir. Üretimde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama % 69 seviyelerindedir. AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya’nın AB üretimdeki payı % 60’lar seviyesindedir.

Bunların yanı sıra son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanılmıştır. Zeytin, genetik özelliğinin yanı sıra kültürel işlemlerin tam olarak uygulanamayışı nedeniyle alternans (bir yıl ürün verme-diğer yıl az/yok verme) gösterir.

Tablo 1. Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton)

Zeytinyağı üretimi	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17 (öng.)
AB ülkeleri	1 461.5	2 482.5	1 535.5	2314.5	2098.5
İspanya	618.2	1781.5	829.0	1397.9	1380.0
İtalya	415.5	463.7	302,5	470.0	330.0
Yunanistan	357.9	132.0	300.0	320.0	260.0
Portekiz	59.2	91.6	90.0	109.1	110.0
Diğer UZK* Ülkeleri	684	514	831	642.5	625.0
Tunus	220.0	70.0	295.0	140.0	100.0
Suriye	175.0	180.0	50.0	-	-
Türkiye	201.0	135.0	160.0	143.0	177.0
Fas	100.0	120.0	120.0	130.0	130.0
Cezayir	66.0	44.0	44.0	83.5	74.0
Arjantin	17.0	30.0	6.0	19	25.0
Ürdün	21.5	19.0	35.0	29.5	23.0
UZK üyesi olmayan Ülkeler	256	255.5	192.5	195	194.5
TOPLAM	2401.5	3252.0	2458.0	3152.0	2918.0

Kaynak: *Uluslararası Zeytin Konseyi, Kasım 2016

B. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İHRACATI**Tablo 2. Dünya Zeytinyağı İhracatı (Bin Ton)**

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
İtalya	233.2	217.6	2333	199.6	219.5
İspanya	248	197.6	289.7	236.8	285.0
Portekiz	51.5	50.5	53.8	47.6	47.0
Yunanistan	15.5	18	15.7	16.6	10.2
Fransa	1.9	1.7	2.3	2.0	2.1
Tunus	129.5	170	58	304	100.0
Suriye	25	30	10	0	5.0
Arjantin	23.5	12	21.5	12	30.5
Türkiye	20	92	35	30	20
Fas	11	10	9.5	25	20
Diğer	30	28	31	38	32
Toplam	803	827.4	759.8	911.6	771.3

Kaynak: UZK, Kasım 2016

Zeytinyağı ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Tunus ve Türkiye izlemektedir.

C. DÜNYA ZEYTİNYAĞI İTHALATI

Tablo 3. Dünya Zeytinyağı İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
ABD	318	288	302.5	294.5	304.0
AB	87,5	153	53	224.5	126.0
Brezilya	68	73	72.5	66.5	48.5
Japonya	42	51	54	59	54.0
Kanada	38,5	37	40.5	37.5	38.0
Avustralya	31,5	28.5	28	22	24.0
Diğer	183	220.5	229	216.5	207.5
Toplam	769	853	779.5	920.5	802.0

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * 10 aylık verileri içermektedir.

Zeytinyağı ithalatında gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta % 38'lere varan oranla ABD ilk sırayı alırken AB ülkeleri arasında özellikle İtalya üretici ve ihracatçı olmasına rağmen aynı zamanda önemli bir ithalatçı ülke olarak görülmektedir.

D. DÜNYA ZEYTİNYAĞI TÜKETİMİ

Tablo 4. Dünya Zeytinyağı Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13		2014/15	2015/16*
AB	1.790.00	162100	1.73	1540.0	1659.
ABD	300	287	301.	295.0	308.0
Türkiye	150	150	105	125.0	124.0
Suriye	135.5	160.5	170.	126	105.0
Fas	122	129.0	120	120	120
Brezilya	68	73	72.5	66.5	48.5
Avustralya	40	37	37	37	39.0
Tunus	35	40	37	30	35.0
Diğer	445.00	491,50	501	512	524.5
Toplam	3.085.50	2989.0	307	2.851,5	2963.

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

Zeytinyağı tüketiminde ilk sırayı AB ülkeleri almakta iken üretici ülkelere olan Türkiye'nin tüketiminin istikrarlı olarak arttığı fakat kişi başına düşen yıllık zeytinyağı tüketiminin 2 litrede kaldığı görülmektedir.

E. DÜNYA ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 5. Dünya Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Sezon Başı Stoku	774	998,5	568,5	743,5	341.5
Üretim	3.370,5	2.501,00	3.242,00	2.458,00	3152
İthalat	768,5	807,5	779,5	920.5	802
Toplam Arz	4.913,0	4.233,50	4.590,00	4.122,00	4.295,5
İhracat	802,5	802,0	785	929	791
İç Tüketim	3.112,0	2.936,5	3.075	2.851,5	2.963.5
Toplam Talep	3.914,50	3.806,00	3.860	3.780,5	3754.5
Sezon Sonu Stoku	998,5	568,5	743,5	341.5	541.0

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2015/16 sezonunda arz taleple genel olarak örtüşmüş ve toplam arzın 4,30 milyon ton talebin ise 3,75 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup üretimde geçen sezona göre artış yaşanmasının beklendiği tahmin edilmektedir.

3. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İSTATİSTİKLERİ

A. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Tablo 6. Dünya Sofralık Zeytin Üretimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
AB	741	780,5	794	860	860
Türkiye	400	410	430	390	397.0
Mısır	384,5	453	400	450.5	470
Cezayir	145,5	175	208	233,5	233.0
Suriye	172	134	120	75	150.0
Fas	100	100	120	100	120
Arjantin	150	60	140	120	50
Diğer	339,5	393	448,5	344	370
Toplam	2.432,50	2.512,50	2.660,50	2.573.0	2.650.0

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

Dünya sofralık zeytin üretimi son beş sezonda ortalama 2.50 milyon tonlarda seyretmiş, beş sezonun ortalamasına göre üretim yaklaşık 2,57 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. En önemli üretici ülkeler sırasıyla AB, Türkiye, Mısır, Cezayir, Fas ve Suriye'dir.

AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu Yunanistan ve İtalya izlemektedir. 2015/16 sezonunda İspanya'nın AB üretimdeki payı % 70 seviyesinde olduğu tahmin edilmektedir.

B. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 7. Dünya Sofralık Zeytin İhracatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
AB	298	270	283,5	315	271.5
Mısır	93,5	127,5	65	46.5	90
Fas	68	72,5	87	78	80
Türkiye	60	70	70.5	63.5	73
Arjantin	89,5	68	72	46.5	48
Suriye	35	23	5	4	5
Diğer	55,5	29	55	50.5	45.5
Toplam	699,5	670	638	604	613

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

Zeytin ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Mısır, Fas ve Türkiye izlemektedir.

C. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Tablo 8. Dünya Sofralık Zeytin İthalatı (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
ABD	133	143,4	135,5	152	145
Brezilya	100	75	114	103	97
AB	99	100	93	93	113.5
Rusya	68	75	72.5	23	22
Kanada	27	27	29	29	30
Avustralya	17,5	17	18	15,5	16
Diğer	140	216	205.5	193.5	198.5
Toplam	648	653,5	667.5	609	622

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

Zeytin ithalatında zeytinyağında olduğu gibi, gelişmiş ülkelerin ilk sıraları aldıkları görülmektedir. İthalatta ABD ilk sırayı alırken üretimde ilk sırada yer alan AB ülkelerinin aynı zamanda önemli bir ithalatçı olması dikkat çekicidir.

D. DÜNYA ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 9. Dünya Sofralık Zeytin Tüketimi (Bin Ton)

ÜLKELER	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
AB	664,5	621,5	530,5	549,5	618
Türkiye	350	350	355	330	327,5
ABD	210	210	210,5	185	192
Suriye	132	132	107	92	145
Brezilya	101,5	109	114	103	97
Fas	32	32	33	30	33
Tunus	20	22	21	26	24
Avustralya	21	21	21	19,5	20
Diğer	1.021,00	1.033,00	1.101,5	1152	1.138,5
Toplam	2.552,00	2.528,50	2.493,5	2.487,5	2.595

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

Dünya sofralık zeytin tüketimi son beş sezonda % 2'lik bir artışla 2,55 ton seviyelerinden 2,60 ton seviyelerine yükselmiştir. AB ülkelerinde % 7 lik azalış gözlemlenirken, Türkiye tüketimindeki düşüş % 6 seviyelerinde gerçekleşmiştir.

E. DÜNYA SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 10. Dünya Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Sezon Başı Stoku	700,5	546,5	398,5	504,5	469,5
Üretim	2.432,50	2.422,50	2.660,5	2.573	2.650
İthalat	648	639,5	667,5	631	643
Toplam Arz	3.781	3.714,50	3.726,5	3.708,5	3.762,5
İhracat	683,5	674	638	604	613
İç Tüketim	2.551,00	2.519,00	2.493,00	2509,5	2616
Toplam Talep	3.234,50	3.192,50	3.131,00	3.113,5	3229
Sezon Sonu Stoku	546,5	415	504	469,5	434

Kaynak: UZK, Kasım 2016 * Tahmin

UZK verilerinden yapılan hesaplama göre, 2015/16 sezonunda arzın taleple örtüştüğü, toplam arzın 3,8 milyon ton talebin ise 3,2 milyon ton olarak gerçekleşeceği ve son sezonda yaşanan talep artışlarına bağlı olarak sezon sonuna az miktarda bir stokla girileceği öngörülmektedir.

4. TÜRKİYE’NİN ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ, İHRACATI, İTHALATI VE TÜKETİMİ

A.TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN ÜRETİMİ

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2014/2015 sezonunda zeytin dikim alanı 826.091 ha’dır. 2004/05 sezonunda 644.000 hektar olan zeytin dikili alanlarımız sürekli artmış olup, kullanılabilir tarım alanlarının % 3,4’üne ulaşmıştır. 2014/2015 üretim sezonunda geçen sezona göre % 19’lık bir artışla zeytinyağı üretiminin 190.000 ton olacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 11. TÜİK’in Zeytin İstatistikleri

YILLAR	Alan (Ha)	Ağaç Sayısı (Bin adet)	Zeytin Üretimi (Ton)			Zeytinyağı Üretimi (Ton)
			Sofralık	Yağlık	Toplam	
2007	753.000	139.594	455.385	620.469	1.075.854	72.000
2008	774.370	151.630	512.103	952.145	1.464.248	130.000
2009	778.413	153.723	460.013	830.641	1.290.654	147.000
2010	826.199	157.156	375.000	1.040.000	1.415.000	160.000
2011	798.493	155.427	550.000	1.200.000	1.750.000	191.106
2012	813.765	157.904	480.000	1.340.000	1.820.000	195.000
2013	813.765	167.030	390.000	1.286.000	1.676.000	160.000
2014	826.091	168.997	438.000	1.330.000	1.768.000	190.000
2015	836.934	171.991	400.000	1.300.000	1.700.000	175.000
2016*	845.542	173.758	430.000	1.300.000	1.730.000	175.000

Kaynak: TÜİK *veriler geçicidir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerinde yağlık zeytin istatistikleri yer almakta, zeytinyağı üretimine ilişkin doğrudan bir veri bulunmamaktadır. Geçmiş dönemlerde Türkiye İstatistik Kurumu dışında İzmir Ticaret Borsası tarafından da üretime ilişkin tahmin çalışmaları yürütülmüş olup, bunun yanında zeytinyağı üretimine ilişkin değerlere de yer verildiğinden aşağıdaki tabloda bu hususlar ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 12. Türkiye Zeytin Ağacı Sayısı, Zeytin ve Zeytinyağı Üretimi

SEZONLAR	AĞAÇ SAYISI		Ağaç Başına Zeytin Danesi (Kg)	Elde Edilen Zeytin (Ton)	Yemekliğe Ayrılan Zeytin (Ton)	Yağlığa Ayrılan Zeytin (Ton)	Elde Edilen Zeytinyağı (Ton)	1 kg. Zeytinyağı için Zeytin Miktarı (Kg)
	Meyve Veren	Meyve Vermeyen						
2005/06	96.625	16.555	8,6	1.200.000	400.000	800.000	101.094	7,9
2006/07	97.773	31.492	14,5	1.766.749	555.749	1.211.000	166.324	7,3
2007/08	104.219	40.110	5,7	1.075.854	455.385	620.469	72.021	8,6
2008/09	106.139	45.491	10,6	1.464.248	512.103	952.145	159.366	5,9
2009/10	109.127	44.596	11,7	1.290.654	460.013	830.641	169.752	4,8
2010/11	111.398	45.758	9,7	1.415.000	375.000	1.040.000	158.384	6,5
2011/12	117.941	37.486	9,7	1.750.000	550.000	1.200.000	191.000	6,2
2012/13	120.820	37.084	9,7	1.820.000	480.000	1.340.000	195.000	6,8
2013/14	129.161	37.869	6,7	1.676.000	390.000	1.286.000	160.000	8,0
2014/15	140.712	28.285	12,5	1.768.000	438.000	1.330.000	190.000	7
2015/16	144.759	27.231	11,7	1.700.000	400.000	1.300.000	175.000	7,4
2016/17	147.404	26.354	9	1.730.000	430.000	1.300.000	175.000	7,4

Kaynak: TÜİK-Ege İhracatçıları Birliği

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İHRACATI

Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İhracatı ve Ortalama İhraç Fiyatları

Yıllar	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Ortalama Fiyat (\$/Kg)
2005/06	47.569.031	202.942.856	4,27
2006/07	42.389.279	145.428.285	3,43
2007/08	15.832.908	71.732.896	4,5
2008/09	27.664.218	92.132.303	3,33
2009/10	23.457.648	81.812.118	3,49
2010/11	11.757.180	49.232.672	4,18
2011/12	19.409.386	65.400.270	3,37
2012/13	92.130.765	292.763.820	3,18
2013/14	15.554.957	60.503.631	3,9
2014/15	15.257.470	60.030.27	3,9
2015/16*	7.757.605	34.078.96	4,4

Kaynak: TÜİK- Ege İhracatçıları Birliği * veriler geçicidir.

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin ve buna bağlı olarak zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve azalışlar gösterebilmektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ilkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 14. Türkiye Sofralık Zeytin İhracatı

Yıllar	Yeşil zeytin		Siyah zeytin		Toplam	
	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)	Miktar (Kg)	Tutar (\$)
2006/07	10.625.917	19.376.960	56.657.348	72.989.290	67.283.265	123.940.613
2007/08	6.470.868	16.657.203	52.967.699	90.390.044	59.438.567	112.406.266
2008/09	9.115.384	18.135.136	53.765.230	81.724.467	62.880.614	116.645.844
2009/10	13.233.891	23.703.179	59.114.467	93.687.926	72.348.358	117.391.105
2010/11	12.563.825	24.480.695	59.697.617	102.048.067	72.261.442	126.528.762
2011/12	13.979.344	25.316.615	59.280.250	94.959.106	73.259.594	120.275.721
2012/13	15.145.801	28.813.772	61.901.474	101.807.517	77.047.275	130.621.289
2013/14	15.021.413	29.878.904	62.815.281	104.956.215	77.836.694	134.835.119
2014/15	13.940.820	26.997.349	55.227.299	97.627.749	69.168.119	124.625.098
2015/16*	11.341.655	23.740.357	46.261.527	93.522.827	57.603.182	117.263.184

Kaynak: TÜİK * veriler geçicidir.

B. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İTHALATI

Türkiye'nin zeytin ve zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olsa da istatistiki olarak bir değer oluşturmadığından raporda yer verilmemiştir.

C. TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN TÜKETİMİ

Tablo 15. Türkiye Zeytinyağı Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (BinTon)
2006/07	80
2007/08	85
2008/09	108
2009/10	110
2010/11	131
2011/12	150
2012/13	150
2013/14	105
2014/15	125
2015/16	124

Kaynak: UZK

Zeytinyağı üretiminde hızla ilerleyen ülkemizin tüketim değerlerine baktığımızda, ülkemiz kişi başına zeytinyağı yıllık tüketim miktarı 2 litre olup, bu oran UZK üyesi diğer ülkelerde ortalama 14 litre civarındadır. Ülkeler bazında kişi başı tüketim incelendiğinde; Yunanistan 24 litre, İspanya ve İtalya 14 litre, Tunus, Portekiz, Lübnan ve Suriye 8 litre civarındadır.

Tablo 16. Türkiye Zeytin Tüketimi

Sezonlar	Tüketim Miktarı (Bin Ton)
2006/07	180
2007/08	190
2008/09	240
2009/10	260
2010/11	300
2011/12	350
2012/13	350
2013/14	355
2014/15	330
2015/16	327.5

Kaynak: UZK

2006/07 sezonundan itibaren yükselen zeytinyağı tüketimimizin 2014/15 sezonunda 124 bin tona ulaşmıştır. 2006/2007 sezonunda 180 bin ton seviyelerinde gerçekleşen sofralık zeytin tüketimimizin 2014/15 sezonuna yakın bir seviyede olup 2015/16 sezonunda 330.000 ton olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

TÜRKİYE ZEYTİNYAĞI ARZ-TALEP DENGESİ Tablo

17. Türkiye Zeytinyağı Arz-Talep Dengesi (Bin Ton)

Yıllar	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Sezon Başı Stoku	23.5	23.5	6.5	1.5	6.5
Üretim	191	195	135	160	143
İthalat	-	-	-	-	-
Toplam Arz	244	218.5	141.5	161.5	151.5
İhracat	20	92	35	30	20
İç Tüketim	150	150	105	125	124
Toplam Talep	170	242	140	155	144
Sezon Sonu Stoku	23.5	6.5	1.5	6.5	7.5

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin TUIK verilerinden yararlanılmıştır.

2015/2016 sezonunda bir önceki yıla göre üretim azalırken, tüketim yaklaşık olarak aynı seviyede kalmıştır. İhracatta % 33 lük bir düşüş gözlemlenirken, sezon sonuna 11 ton stokla girilmiştir.

D. TÜRKİYE SOFRALIK ZEYTİN ARZ-TALEP DENGESİ

Tablo 18. Türkiye Sofralık Zeytin Arz-Talep Dengesi (Ton)

Yıllar	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16*
Sezon Başı Stoku	79,5	69,5	59,5	22	18,5
Üretim	400	410	430	390	397
İthalat	-	-	-	-	-
Toplam Arz	479,5	479,5	447,5	412	415,5
İhracat	60	70	70,5	63,5	73
İç Tüketim	350	350	355	330	327,5
Toplam Talep	410	420	425,5	393,5	400,5
Sezon Sonu Stoku	69,5	59,5	22	18,5	15

Kaynak: UZK verilerinden hesaplanmıştır. * Tahmin

Sofralık zeytin toplam arz ve talep değerlerine bakıldığında son iki sezonda nispeten düşüş görülmektedir.

5. PİYASA FİYATLARI

Aşağıdaki tabloda 2007 yılından itibaren aylara göre dalgalanmalar gösteren zeytinyağı fiyatları yer almaktadır. 2014/2015 sezonunda üretimde meydana gelen düşüşle bağlantılı olarak fiyatlar ciddi oranda artmış olmakla birlikte 2015/16 sezonuna gelindiğinde fiyatlarda düşüş yaşanmıştır.

Tablo 19. Ham Muhtelif Asit Zeytinyağı Fiyatları (Ortalama TL/Kg)

AYLA	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ocak	4,09	4,48	3,88	3,42	4,32	5,45	3,96	6,05	8,11	14,19
Şubat	3,85	4,65	3,8	3,46	4,55	5,27	4,08	6,11	9,12	13,87
Mart	4,06	4,39	4,05	3,71	4,66	4,24	3,96	6,22	10,19	11,51
Nisan	4,25	4,56	4	3,91	4,43	4,29	3,93	5,63	9,36	10,47
Mayıs	4,33	4,66	4,22	4,07	4,67	4,55	3,78	5,97	9,17	10,24
Haziran	4,16	4,75	4,29	3,76	4,53	4,28	3,87	5,56	10,39	10,36
Temmu	4,29	4,64	4,32	3,93	4,66	4,07	3,76	6,55	11,85	10,01
Ağustos	3,83	4,53	4,13	3,92	4,58	4,01	3,73	5,79	12,10	8,80
Eylül	3,90	4,52	4,22	4,08	4,43	4,01	3,78	5,64	11,59	7,76
Ekim	4,49	4,36	4,31	4,34	4,09	3,94	3,67	5,07	9,68	7,62
Kasım	4,23	3,86	4,26	4,04	4,85	4,59	3,68	5,91	11,20	9,85
Aralık	4,37	3,00	3,39	3,92	4,48	4,32	3,61	6,06	12,23	9,46

Kaynak: İzmir Ticaret Borsası (aylık bültenlerden en yüksek işlem hacmine göre hesaplanmış ortalamalar)

6. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE TARIMSAL ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMELERİ

Ülkemizde üretici organizasyonlarının örgütlenmesi;

- 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanunu,
- 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu,
- 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,

kapsamında yapılmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin büyük bölümü tarım satış kooperatifleri birlikleri çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Bu çerçevede tarım satış kooperatifleri ve birlikleri ülkemizde üretilen sofralık zeytin ve zeytinyağını alım yaparak, üreticisine destek vermektedirler. Birlikler sofralık zeytin ve zeytinyağında güçlü birer alıcı olduklarından, ülkemiz zeytin üretimi de ağırlıklı olarak, Birliklerin alım bölgelerinde gerçekleştirilmektedir.

Tablo 20. Zeytin ve Zeytinyağı Alan Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Faaliyet Konusu	Birliğin Kooperatif Sayısı	Birliklerin Ortak Sayısı
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	Zeytinyağı- Sofralık Zeytin	32	22.318
Marmarabirlik	Sofralık Zeytin-Zeytinyağı	8	29.946

Sofralık zeytin ve zeytinyağı konusunda faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri birlikleri Tarih Zeytin ve Zeytinyağı Birliği ve Marmarabirlik doğrudan alım yaparak sektörün içinde üretim, işleme ve pazarlama faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Birlikler, kimyevi gübre, zirai ilaç gibi ana üretim girdilerinde ortaklarına aynı kredi verdikleri gibi, mali yapılarının uygun olduğu dönemlerde nakdi kredi de verebilmektedirler. Ayrıca, üreticilerine yönelik eğitim ve yayım çalışmaları da gerçekleştirmektedirler.

Tarih Zeytin ve Zeytinyağı Birliği, bölge üretiminde %8,08 paya, kooperatiflerine bağlı 37 işletmede günlük 7.055 ton işleme kapasitesine, 75.000 ton/yıl rafinasyon kapasitesine sahip modern rafinerisine, 3.000 ton/yıl kapasiteli sofralık zeytin paketleme tesisine 28.000 ton zeytinyağı depolama kapasitesine, UZK tarafından akredite edilmiş 76 laboratuardan birine 1, 55.500 ton/yıl zeytinyağı ambalajlama kapasitesine ve 46 ülkede tescilli 51 çeşit markaya sahiptir.

Tablo 21. Tarih Zeytin ve Zeytinyağı Birliği'nin Zeytinyağı Alım Miktar ve Fiyatları

Yıllar	Zeytinyağı Alım Miktarı (Ton)	Alım Fiyatı (TL/Kg)
2005/06	16.094	5
2006/07	12.458	3,85
2007/08	2.824	4,15
2008/09	8.719	3,92
2009/10	8.381	4,09
2010/11	6.215	4,71
2011/12	8.228	5,43
2012/13	11.234	4,84
2013/14	3.276	6,87
2014/15	4.380	14,34
2015/16	4.390	14,56

Kaynak: Tarih Zeytin ve Zeytinyağı Birliği

Marmarabirlik, bölgesinde yetiştirilen sofralık siyah zeytinin yaklaşık % 40'ını satın alıp işlemekte ve sofralık salamura siyah zeytinde piyasanın üreticiler lehine düzenlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Marmarabirlik aldığı zeytinin bir bölümünü yağlık olarak işlemektedir.

Tablo 22. Marmarabirlik'in Zeytin Alım Miktarı

Sezonlar	Toplam Zeytin Alım Miktarı (Ton)	Alınan Zeytinden Yağlıya Ayrılan (Ton)	Üretilen Zeytinyağı Miktarı (Ton)
2005 / 2006	50.826	5.537	1.383
2006 / 2007	28.015	3.674	780
2007 / 2008	30.767	6.446	1.614
2008 / 2009	37.183	1.428	311
2009 / 2010	31.201	1.516	301
2010 / 2011	29.356	3.502	639
2011 / 2012	45.246	16.813	3.146
2012 / 2013	44.369	3.796	774
2013 / 2014	23.798	2.492	512
2014 / 2015	26.760	968	150
2015 / 2016	36.748	1.185	231

Kaynak: Marmarabirlik

Birliğin 70.000 ton depolama kapasitesi mevcut olup, sofralık zeytinin 1 yıl salamura depolarında bekletilme zorunluluğu da göz önüne alındığında, bu kapasitenin her yıl ancak 35.100 tonuna yeni hasat zeytin depolanmaktadır.

Birlik Lisanslı Depoculuğu Geliştirme Projesi (Tarım Reformu Uygulama Projesi -C/3) kapsamında yapılan desteklerden faydalanarak, ileride oluşturacağı Zeytin ve Zeytinyağı Lisanslı Deposu'na devretmek üzere; 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir. Birlik, söz konusu depolar için faaliyet izni olarak zeytin alımına başlamış olup bu depoları ile sektörde önemli bir kapasite oluşturmaktadır.

7. TARIMSAL DESTEKLER

Zeytinyağı ilk kez 1966 yılında Destekleme Alım kapsamına alınan 24 tarımsal üründen biri olarak, 1986 yılına kadar aralıksız olarak desteklenmiş, 1987-1990 yılları arasında destekleme kapsamından çıkarılmıştır. 1991 yılında yeniden destekleme kapsamına alınan zeytinyağı, 5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte tekrar destekleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

Uygulama zaman zaman yerini Birlik alım fiyatlarına bırakmış, 1998 yılından itibaren de destekleme ödemeleri prim ödemelerine dönüştürülmüştür. Prim ödemeleri ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve AB Ortak Tarım Politikalarına uyum sağlamak, ekonomiyi kayıt içine alarak vergi gelirlerini arttırmak, tarımsal kayıt ve envanter tutulmasını sağlamak, üretici ve sanayiciyi aynı zamanda koruyup üretimi teşvik etmek ve sanayiye dünya fiyatlarından hammadde sağlamak amaçlanmıştır.

Zeytinyağı üreticilerine, dönemsel olarak değişmekle birlikte “destekleme primi” adı altında doğrudan kg başına yapılan desteklerin tutarları belirlenirken, iç ve dış piyasa fiyatları, üretim maliyetleri, bütçe imkânları göz önünde bulundurulmaktadır.

Tablo 23. Türkiye’de Yıllar İtibariyle Zeytinyağına Ödenen Prim Miktarları

Yıllar	Prime Esas Fiyat (Kı/Kg)
2006	11,0
2007	20,0
2008	18,9
2009	25,0
2010	30,0
2011	50,0
2012	50,0
2013	60,0
2014	70,0
2015	70,0
2016	70,0

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Zeytin üreticilerine prim desteği yanında 2003 yılından itibaren mazot ve gübre desteği sağlanmaktadır. Türkiye’de zeytin üreticilerinin yararlandıkları mazot desteği ve kimyevi gübre desteği ödemeleri 3 ayda bir yapılmaktadır.

Tablo 24. Türkiye’de Zeytin Üreticilerinin Yararlandıkları Mazot ve Gübre Desteği

Yıllar	Alan	Gübre Desteği	Mazot Desteği
Ürün Grupları 2005/ 2006 Azami 500	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri, Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,0	1,5
Ürün Grupları 2007/ 2008 Azami 500	Sebze, Meyve (ZEYTİN), Süs Bitkileri Özel Çayır-Mera, Orman envali ürün	1,5 5	1,8
Ürün Grupları 2008/2009 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	3,8 3	2,93
Ürün Grupları 2009/2010 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	4,2 5	3,25
Ürün Grupları 2010/2011 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	4,7 5	3,75
Ürün Grupları 2011/2012 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	5,0 0	4,00
Ürün Grupları 2012/2013 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	5,5	4,3
Ürün Grupları 2013/2014 Azami 500	Hububat, Yem bitkileri, Baklagiller,Yumru bitkiler,Sebze,Meyve alanları	6	4,6
Ürün Grupları 2014/2015 Azami 500	Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkiler, Sebze ve Meyve Alanları	6,6	4,85
Ürün Grupları 2015/2016 Azami 500	Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkiler, Sebze ve Meyve Alanları	11	

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Sertifikalı zeytin fidanı kullanımını arttırarak, sağlıklı fidanlarla en az 10 dekar kapama zeytin bahçe tesisinin yaygınlaştırılması amacıyla, 2006 yılından itibaren zeytin üreticileri desteklenmektedir. Sertifikalı fidan desteklemeleri birim fiyat, alana göre ödeme miktarları aşağıdaki gibidir.

Tablo 25. Sertifikalı Zeytin Fidanı Destek Birim Fiyatları (TL/Da)

ÜRÜNLER	2012	2013	2014	2015	2016
Zeytinde (Gemlik Hariç) Diğer	Sertifikalı 100	Sertifikalı 100	Sertifikalı 100	Sertifikalı 150	Sertifikalı 150
Çeşitler ile Bahçe Tesisi	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50	Sertifikasız 50

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

8. DIŞ TİCARET UYGULAMALARI

Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması çerçevesinde ülkemizce ihracat desteği verilebilecek 44 ürün/ürün grubu içerisinde yer alan zeytinyağı ve sofralık zeytin ihracatında ihracat iadesi ödemesi yapılmaktadır.

6 Nisan 2012 tarihli ve 28256 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımlarına İlişkin Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu’nun 2012/2 No’lu Tebliği uyarınca; ihraç edilen ürünlerden daha yüksek katma değer sağlanması, ihracatta markalaşmanın teşvik edilmesi ve kutulu ihracatın arttırabilmesi amacıyla, küçük ambalajlarda ve markalı olarak yapılan ihracatlarda daha yüksek oranda ihracat iadesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Sofralık zeytinde;

-2001.20.05 G.T.İ.P. altında yer alan zeytinler 18 kg’ın (net ağırlık) üzerinde ambalajlarda ihraç edilmeleri halinde mahsup hesabına dahil edilmez. 20.01, 20.04 ve 20.05 G.T.İ.P.’lerinde yer alan zeytin için ihracat iadesi oranı 75 TL/ton, miktar barajı % 55 ve azami ödeme oranı % 4,

- 2001.90.65.00.15,25; 2004.90.30.00.17,27 ve 2005.70.00.00.15,25 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 235 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.14,24; 2004.90.30.00.16,26 ve 2005.70.00.00.14,24 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 325 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13,

-2001.90.65.00.13,23; 2004.90.30.00.15,25 ve 2005.70.00.00.13,23 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg’a kadar (1 kg dahil) olan ambalajlarda “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinler için ihracat iadesi miktarı 470 TL/ton, miktar barajı % 55, azami ödeme oranı % 13 olarak uygulanır.

Zeytinyağında;

- Zeytinyağı azami net ağırlığı 5 kg’a kadar (5 kg dahil) ambalajlarda ihraç edilmesi halinde mahsup hesabına dahil edilir.

- 1509.90.00.00.16 ve 1509.10.90.00.13 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 2-5 kg arasında (5 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 360 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20,

-1509.90.00.00.15 ve 1509.10.90.00.12 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1-2 kg arasında (2 kg dahil) olan ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 650 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20,

-1509.90.00.00.14; 1509.10.90.00.11 ve 1516.20.91.00.14 G.T.İ.P.’lerinde yer alan ve net ağırlığı 1 kg’a kadar (1 kg dahil) ambalajlarda, “tescilli Türk Markaları” ve “Made in Turkey” ibaresi ile ihraç edilen zeytinyağları için ihracat iadesi miktarı 1250 TL/ton, miktar barajı % 100, azami ödeme oranı % 20 olarak uygulanır.

Tablo 26. Zeytinyağı İthalatında Uygulanan Gümrük Vergileri ve İhracat İadeleri

Yıllar	İthalattan Alınan Vergi (%)	İhracat Destekleri ve Miktar Barajı (TTon)	İhracat Desteğinin Geçerli Olduğu Süre
2006	31,2	100 (%100)	1-1-2006 / 31-12-2006
2007	31,2	125 (%100)	1-1-2007 / 31-12-2007
2008	31,2	100 (%100)	1-1-2008 / 31-12-2008
2009	31,2	100 (%100)	1-1-2009 / 31-12-2009
2010	31,2	80 (%100)	1-1-2010 / 31-12-2010
2011	31,2	40 (%100)	1-1-2011 / 31-12-2011
2012	31,2	40 (%100)	1-1-2012 / 31-12-2012
2013	31,2	40 (%100)	1-1-2013 / 31-12-2013
2014	31,2	50 (%100)	1-1-2014 / 31-12-2014
2015	31,2	30 (%100)	1-1-2015 / 31-12-2015
2016	46,8	30 (%100)	1-1-2016 /31-12-2016

9. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİNDE LİSANSLI DEPOCULUK UYGULAMALARI

5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu yürürlüğe konulmuş olup, Kanunun uygulanmasına ilişkin gerekli yönetmelikler hazırlanarak, Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca, zeytinyağı lisanslı depo tebliği de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Lisanslı depoların temel nitelikleri ve kuruluş şartları:

- Anonim şirket,
- Bakanlıktan kuruluş ve faaliyet izni,
- Depolama kapasitesine göre en az 1 trilyon TL ödenmiş sermaye,
- Depo kapasitesinin ürün rayiç bedelinin % 15’inden az olmamak üzere teminat,
- İşletme tesislerinin ve depolanan ürünlerin sigorta zorunluluğu,
- İlgili borsa ile sözleşme yükümlülüğü,
- Yönetmelikte gösterilen diğer şartlar ile teknik gereklilikler,

olarak sıralanabilmektedir.

Sofralık Zeytin ve Zeytinyağı açısından Lisanslı Depoculuk Sisteminden Beklenenler;

- Ürünlerin, sağlıklı koşullarda depolanması ve objektif olarak analiz ve sınıflandırılması,
- Dönemsel arz yoğunluğunun ve buna bağlı olarak ortaya çıkan üretici mağduriyetinin giderilmesi,
- Ürün piyasalarında mali derinliğin sağlanması ve sınırlı sayıdaki aktörün fiyat belirleme imkânının ortadan kaldırılması,
- Sanayiciye uygun ve zamanında hammadde temini,
- Ürün ticaretinin kayıt altına alınması,

- Desteklerin hedef kitlelere kolayca yönlendirilmesi ve bu alanda etkinliğin artırılması,
 - Alternatif ve düşük maliyetli finansman olanaklarının devreye sokulması,
- şeklinde sıralanabilmektedir.

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi (BLGP)

Birliklerin Lisanslı Depoculuk Kapasitelerinin Geliştirilmesi Projesi ile Birliklerin mevcut kapasiteleri modernize edilerek lisanslı depoculuk sistemine entegre edilmesi hedeflenmiştir.

Projeye başvuran Birliklerden şartları Dünya Bankası tarafından da uygun bulunan Marmarabirlik' in zeytinyağı ve sofralık zeytin lisanslı depo inşaatı bedelinin % 50'si Tarım Reformu Uygulama Projesi C/3 Bileşeninden Dünya Bankası kredileri ile Hazine tarafından hibe olarak karşılanmıştır. Birlik bu kapsamda 5.000 tonluk zeytinyağı deposu ve 13.000 tonluk sofralık zeytin deposu inşa etmiştir.

10. DAHİLDE İŞLEME REJİMİ (DİR) UYGULAMALARI

Üretimin yetersiz kaldığı dönemlerde, kazanılmış dış pazarların kaybedilmemesi açısından, dahilde işleme izin belgesi düzenlenebilmektedir. İthal edilecek zeytinyağında kalite açısından sorun yoksa, ithalat gerçekleşmektedir. Mevcut durumda üretim miktarına bakılarak, dahilde işleme izin belgesi düzenlenmemektedir.

11. ZEYTİNYAĞI VE SOFRALIK ZEYTİN İŞLETMELERİMİZİN GENEL DURUMU

A. ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSLERİ

Zeytinyağı üretiminde klasik ve modern sistemler kullanılmaktadır. Klasik sistemi mengeneler, kuru sistem (süper persler) ve sulu sistem (torbalı, hidrolik presler) olarak gruplandırmak mümkündür. Modern (Kontinü Santrifüjleme) sistemleri ise 2 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, 3 fazlı kontinü santrifüjleme sistemi, perkolasyon sistemi, kombine perkolasyon ve santrifüjleme (sinoleo) sistemi olarak gruplandırılabilir.

Klasik sistem yağhaneler ülkemizde zeytinyağı sektörünün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu işletmeler mevsimlik olarak çalışan tesisler olup, bu sistemler zeytinyağı üretiminde önemli ölçüde kalite ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu işletmelerde randıman düşük, maliyet ise yüksek olmakta ve elde edilen ürünün kalite kriterlerine uyumu zor olmaktadır.

Diğer taraftan yağhanelerde preslenen yağlar üretici tarafından uygun olmayan koşullarda depolanarak fiyat, arz ve talep gibi unsurların oluşmasından sonra sanayiye gönderilmektedir.

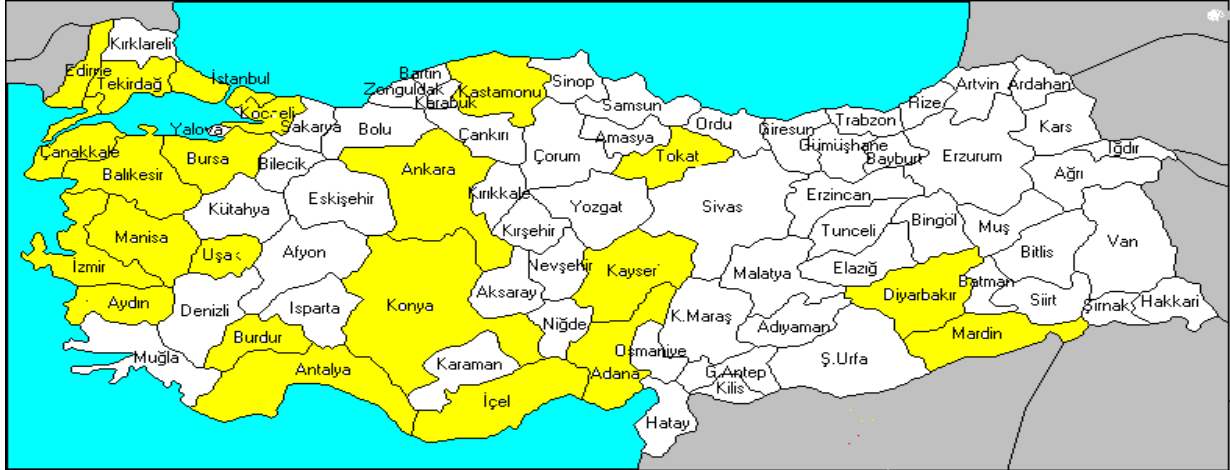
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarına göre 2008 yılında zeytinyağı işleyen (işleme-paketleme) 251 adet işyerine gıda sicili, 1.014 ürüne üretim izni verilmiştir. Bu işletmeler ağırlıklı olarak zeytin üretim bölgelerinde bulunmaktadır.

Tablo 27. İl Bazında Zeytinyağı İşleme Tesisleri

İLLER	Gıda Sicili (Adet)	Üretim İzni (Adet)
Afyon	1	1
Ankara	6	20
Antalya	10	13
Aydın	18	72
Balıkesir	76	460
Çanakkale	13	37
Çorum	--	2
Edirne	3	8
Gaziantep	3	8
Hatay	1	3
Mersin	6	13
İstanbul	6	12
İzmir	52	262
Kocaeli	2	17
Konya	2	7
Kütahya	--	1
Manisa	43	53
Muğla	3	9
Samsun	1	1
Tekirdağ	4	14
Osmaniye	1	1
Toplam	251	1.014

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Şekil 3. Zeytinyağı İşletmelerinin Bulunduğu İller

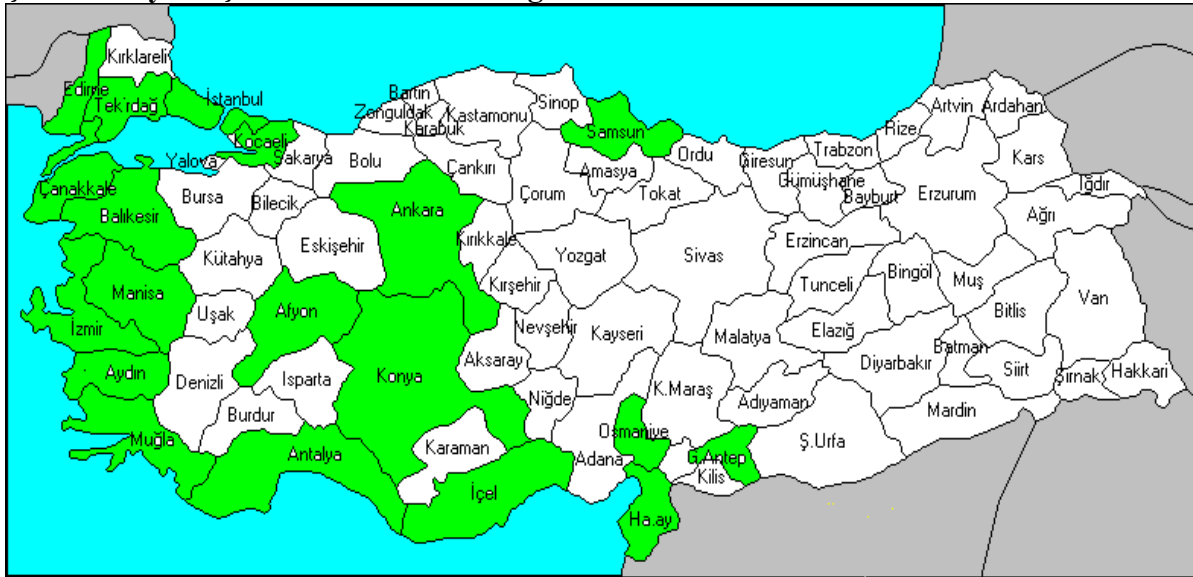
Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

B. SOFRALIK ZEYTİN İŞLEME TESİSLERİ

İşletmelerin temelini küçük kapasiteli çok sayıda aile işletmeleri oluşturmaktadır. Alt yapının yetersizliği, istenilen kalitede üretim yapılmasını ve verimliliği sınırlamaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı gıda sicil verilerine göre 2008 yılında ülkemizde sofralık zeytin işleyen 388 adet tesis bulunmaktadır. Bu tesislerde üretilen toplam 1.751 ürün çeşidi için üretim izin sertifikası düzenlenmiştir.

Tablo 28. İl Bazında Sofralık Zeytin İşleme Tesisleri

Şekil 4. Zeytin İşletmelerinin Bulunduğu İller

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

12. SEKTÖRÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. ÜRETİME İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Rekolte tahmin çalışmaları uzmanların sadece tecrübeleri ve gözlemlerine dayanarak yapılmaktadır. Uzaktan algılama sistemleri kullanılarak, bir coğrafi bilgi sistemi ve güvenilir veri tabanı oluşturulmalıdır. Başta ağaç sayısı olmak üzere, sektördeki verilerin doğru olarak belirlenmesi gerekmektedir.

✓ Ülkemizde yıllara göre ürün miktarı değişkenlik göstermekte, yani var yılı yok yılı özelliği şiddetli yaşanmaktadır. Üretimimiz var yıllarında 170.000 – 200.000 ton, yok yıllarında 40.000 – 60.000 ton seviyelerinde seyretmektedir. Dolayısıyla, üründe yok yıllarında % 75 rekolte kaybı yaşanmaktadır. İspanya’da ise bu oran % 35- 40 seviyelerinde kalmaktadır. Böylece, üretimde büyük dalgalanmalar önlenerek, sürekli bir ürün arzı sağlanabilmektedir. Ülkemizde var yılı yok yılı (periyodisite) etkisinin azaltılması için, zeytin çeşitlerinin ıslahının yapılması, sulama, ilaçlama ve gübreleme vb bakım işlemlerinin modernize edilmesi, bunun için zeytin üreticisinin desteklenmesi sağlanmalıdır.

✓ Üretimin artırılması, bu doğrultuda fidan üretimine ağırlık verilmesi gerekmektedir. Ancak, üretimde doğru yönlendirme önem taşımaktadır. Üreticiler en kolay “Gemlik Fidanını” bulabildikleri için birçok yere bu zeytin çeşidini dikmektedirler. Oysa, mevcut zeytin çeşit ve tipleri belirlenmeli, sertifikalandırılmalı ve genetik haritaları çıkarılmalıdır.

✓ Fidan üretiminde bölgesel adaptasyon önemli olup, coğrafi yöre ile özdeşleşmiş çeşitlerin diğer bölgelere dikimi engellenmelidir. Her bölgenin yerli çeşitleri arasından yüksek ürün ve ağaç özellikleri gösteren çeşitler seçilerek ıslah çalışmaları yürütülmelidir.

✓ Ülkemizin zeytin gen kaynaklarına sahip çıkılmalı ve fidan ithalatı yasaklanmalıdır.

✓ Gübreleme yetersiz olup, tekniğine uygun yapılmamaktadır. Analize dayalı gübrelemeyi teşvik edici önlemler alınmalıdır. Üretim bölgelerine yakın olan ve üreticilerin yaprak ve toprak

analizlerinin kolaylıkla yapılabilceği bölgesel laboratuvarların sayıları arttırılmalıdır.

✓ İlaçlama yetersizdir ve tekniğine uygun yapılmamaktadır. İlaçlanan alanlar genişletilmelidir. Ancak kullanılan ilaçlar çevreyle uyumlu olmalı, organik üretime engel teşkil etmemelidir.

✓ Zeytinliklerin % 92'si sulanmamaktadır. Atıl vaziyetteki mevcut su kaynaklarından mutlak surette yararlanmalı, damlama sulama gibi modern sulama yöntemlerinin kullanılması desteklenmelidir.

✓ Toprak erozyonuna karşı teraslama çalışmaları uzun zamandan beri ihmal edilmiştir. Ucuz ve uzun vadeli kredilerle teşvik edilmelidir.

✓ İtalya ve İspanya'da ağaç başına verim 45-50 kg iken ülkemizde ise bu rakamın 1/3'ü oranında olmaktadır. Kamu destekli bir program ile bölgelere ve zeytin çeşitlerine göre uygun budama tipleri belirlenerek toplu ve tek tip budama uygulamaları benimsetilmelidir. Yaşlı ağaçlar kademeli olarak gençleştirmelidir. Bu sayede ağaçlarımız makineli hasada uygun hale gelecek ve üretim maliyetinin azalması yönünde olumlu sonuçlar oluşacaktır.

✓ Firesiz ve hızlı zeytin toplama için mekanik hasat özendirilmeli ve yardımcı malzemelerin temini ile üretimini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır. Böylece, dalından kopar kopmaz fermente olmaya başlayan zeytinin kalitesinin düşmesi önlenmiş olacaktır.

✓ Yeni oluşturulacak tesislerde sertifikalı fidan kullanılması durumunda verilen destek miktarlarının mevcut geleneksel zeytinliklerin imar ihyasında da verilmesi gerekmektedir.

✓ Zeytinyağı işletmelerinde oluşan atık zeytin karasuyu, içerdici organik kirlilik nedeniyle çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Karasu sorunu, tüm boyutu ile Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da ele alınmakta ancak, bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Sorunun çözümü için üç yöntemden söz edilebilir. Birincisi mevcut 3 faz çalışan tesislerin 2 faza dönüştürülmesi ve 2 faz işleme sonucu elde edilen sulu pirinanın işlenmesine yönelik bir pirina entegre tesisi kurulmasıdır. İkincisi ise, 3 faz çalışmaya devam edilerek meydana gelen pirinayı entegre tesisinde işleyip, oluşan karasuyu yeterli kapasitelerde karasu buharlaştırma havuzlarında buharlaştırmaktır. Bir diğere yöntem ise arıtma tesisi kurulması ve meydana gelen karasuyun arıtılarak başka alanlarda (içerdici azot ve potasyum gibi bitki besin maddeleri ve organik maddeler nedeniyle uygun işlemler sonucu sıvı ve katı gübre olarak) kullanımının sağlanmasıdır. Arıtma tesisi konusunda; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve ilgili belediyeler bir araya gelerek belli noktalarda arıtma tesisleri oluşturmalıdır. Dönüşüm ve tesis maliyeti konusunda sektörün desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

✓ Kalite kayıplarının önlenmesi için zeytinyağı depolama sistemlerindeki bozukluk giderilmeli, zeytinyağlarımız, azot korumalı paslanmaz çelik tanklarda korunmalıdır. Bunun için modern stoklama tesislerine gereksinim vardır. Ülke genelindeki paslanmaz çelik tank kapasitesi düşüktür.

B. PAZARLAMAYA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

✓ Ülkemiz zeytinyağı ambalajlı ve markalı ihracatının arttırılması ve sürekli pazarların elde edilmesi, ancak AB ülkeleri ile eşit koşullarda rekabet ile mümkündür. Halen 15- 20 bin ton civarında satılan markalı ve ambalajlı zeytinyağı ihracatının artırılması için teşvikler geliştirilmeli Türk zeytinyağı imajı oluşturulmasına yönelik tanıtım çalışmaları

desteklenmelidir.

✓ Ülkemiz zeytinyağı tüketimi düşüktür. Hemen hemen üretim bölgelerindeki alışkanlık ile sınırlı bir hale gelmiştir. Son yıllarda tüketimin arttırılmasına yönelik girişimler sonucunda, zeytinyağı tüketiminde artış eğilimi bulunduğu görülmektedir. Ancak bu artış zeytinyağı tüketim sorununun çözüldüğü anlamına gelmemektedir. Zeytinyağı kullanma alışkanlığı olmayan tüketici kesimin, fiyat hareketleri karşısında zeytinyağından vazgeçmesi kolay olmaktadır.

✓ Zeytinyağının önde gelen sorunlarından birisi de tağşiştir. Bu nedenle, piyasa düzenli olarak takip edilerek, tağşişli yağ üretim ve satışı engellenmelidir. Tağşişli yağla ilgili kamu denetimleri artırılarak etkin hale getirilmelidir.

✓ Zeytinyağının sağlığa yararları bilimsel olarak ortaya konulmuş durumdadır. Özellikle kalp ve damar hastalıklarına iyi gelmesi nedeniyle tüketimin teşvik edilmesi, bu hastalıklar için devlet ve bireylerce yapılan sağlık harcamalarının azalmasına yol açacaktır.

✓ Tarımda ayakta kalabilen ve gelecekte daha da yükselecek tek ürün olan zeytinyağının tanıtımına, tüketiminin arttırılmasına, iç ve dış pazarın genişletilmesine yönelik olarak kamu destekli çalışma grubu oluşturulmalıdır.

✓ Türkiye'nin de Avrupa Birliği'ne gümrüksüz zeytinyağı ihracatı yapabilmesi hiç değilse diğer ülkelere tanınan imtiyazlardan yararlanması büyük önem taşımaktadır.

✓ 2003/3 sayılı Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ yurtdışında çalışmalar yapan firmaları daha etkin olarak destekleyecek şekilde düzenlenmelidir.

✓ Zeytinyağının İspanya ve İtalya'da olduğu gibi başka sıvı yağlarla karışık olarak zeytinyağı adıyla satılması yasaklanmalıdır. Zira zeytinyağı fiyatı bitkisel yağ fiyatının 5 katıdır. Karıştırılıp satılması hem standartlara aykırı hileli bir durumdur hem de ekonomik açıdan haksız rekabete yol açarak piyasa dengelerini bozmaktadır.

✓ AB'deki zeytinyağı ile ilgili düzenlemelere sadece Topluluk müktesebatının üstlenilmesi yükümlülüğü kapsamında yaklaşılmalı, bu düzenlemelerle ulusal politikalarımız arasında karşılaştırma yapılmalıdır. Topluluğun Türk zeytinciliği için faydalı olan düzenlemelerinin ülkemizde hayata geçirilmesi için tam üyelik beklenmemelidir.

✓ Stratejik bir ürün olması nedeniyle zeytinyağının prim sistemi veya başka bir ad altında desteklenmesine devam edilmelidir. Prim miktarı üretici tarafından önceden bilinmeli ve süreklilik arz etmelidir. Kayıtlı ekonomiye geçişi sağlayarak kaynağını kendi içinden yaratan prim, hazineye ilave yük olarak görülmemeli, yeterli miktarda olmalı ve zamanında ödenmelidir.